

Filosofie

Samenvatting boek aangevuld met lesnotities

uickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Online samenvattingen kopen via

www.quickprintershop.be

Like us on Facebook!

www.facebook.com/quickprintershop

Inhoudstafel

Inleiding	4
1. Zin, in- en uitzicht	4
1.1 De filosofische vragen	4
1.2 Filosofie en mythologie	4
1.3 Filosofie en godsdienst.....	5
1.4 Filosofie en ideologie.....	5
1.5 Het ontstaan van filosofie vanuit een mensbeeld.....	5
1.6 Filosofie: descriptief of normatief	6
1.7 Wat kan je met filosofie doen?	7
2. Antieke filosofie: meer dan ooit zinvol	7
2.1 De filosofie vóór Socrates: op zoek naar de oerstof en het ordenend principe	7
2.1.1 Thales van Milete	7
2.1.2 Anaximedes	7
2.1.3 Heraclitus.....	8
2.1.4 Pythagoras.....	8
2.1.5 Parmenides.....	8
2.1.6 Zeno	9
2.1.7 Protagoras	9
2.2 Socrates en Plato	10
2.2.1 Socrates	10
2.2.2 Plato.....	11
2.3 Aristoteles.....	13
2.3.1 De logica	13
2.3.2 De leer van de categorieën en de metafysica	13
2.3.3 Mensvisie.....	14
2.3.4 Indeling van de filosofie	14
2.3.5 Economie, politiek en ethiek	14
2.3.6 Het realisme van Aristoteles	15
2.4 Hellenisme en Rome: stoïcijnen en neoplatonici.....	15
2.4.1 Het stoïcisme.....	16
2.5 Joodse en islamitische filosofie	17
2.5.1 Joodse filosofie	17
2.5.2 Islamitische filosofie	18
2.5.3 Samenvattend	19

2.6	Christelijke filosofie	19
2.6.1	Scholastieke filosofie	19
2.6.2	Anselmus van Canterbury	20
2.6.3	Thomas van Aquino	20
2.6.4	William van Ockham.....	21
3.	Zingeving tussen haakjes	22
3.1	Het rationalisme	22
3.1.1	René Descartes	23
3.1.2	Gottfried Wilhelm Leibniz	24
3.2	Het empirisme	24
3.2.1	John Locke	24
3.2.2	George Berkeley	26
3.2.3	David Hume	26
3.2.4	Samenvattend	27
3.3	De ongenadige kritiek van Immanuel Kant	27
3.3.1	Kritik der reinen Vernunft	27
3.3.2	Kritik der praktischen Vernunft	28
3.3.3	Samenvattend	29
3.4	Hegel en het Duitse idealisme.....	29
3.4.1	Idealisme en materialisme	29
3.4.2	Georg Wilhelm Friedrich Hegel	29
3.4.3	Logica, natuurfilosofie en filosofie van de geest.....	29
3.4.4	Optimisme	30
3.4.5	Dialectiek	30
4.	Maatschappelijke en persoonlijke zingeving.....	31
4.1	Ludwig Feuerbach	31
4.1.1	Het materialisme	31
4.1.2	Het materialistisch humanisme.....	31
4.1.3	Kritiek.....	32
4.2	Karl Marx	33
4.2.1	Situering en levensloop	33
4.2.2	Marx' kritiek op Feuerbach	33
4.2.3	Marx' kritiek op de burgerlijke revolutie	34
4.2.4	De ontwikkeling van de mensheid: arbeid en technologie	34
4.2.5	Aliënatie en reïficatie	35
4.2.6	Kritiek.....	36

- Waarom moeten we de onafhankelijkheid van het existentialisme bewaren, als het marxisme toch zo centraal staat?
 - We moeten een onderscheid maken tussen
 - De interpretatie van de geschiedenis en de werkelijkheid (marxisme)
 - De concrete benadering van de werkelijkheid (existentialisme)
 - Het zijn twee kanten van één filosofie
 - Marxisme zonder existentialisme wordt een soort van dogmatisme (verstarring)
 - Existentialisme zonder marxisme is een nieuwe vorm van pessimisme of een filosofische herinterpretatie van religie
- Onderscheid tussen positieve en negatieve vrijheid
 - Positief: rekening houden met de ander
 - Negatief: liberalisme, geen rekening houden met de ander, omdat de armen hier niet mee geholpen zijn (bv. vrij van bemoeiing overheid)

5.4 Gabriël Marcel, Martin Buber en Emmanuel Levinas

Religieuze existentialisme

- Traditie die veel meer nadruk legt op het directe contact tussen God (het Goddelijke) en het individu.
- Naast de rede wordt hier een beroep gedaan op het gevoel, de intuïtie, de emoties en vaak de mystieke verlichting of extase.
- Filosofie van Blaise Pascal thuis, voor wie de rol van deze goddelijke verlichting (zingeving) in zijn leven en denken centraal staat.
- Kierkegaard
- Zowel christendom als jodendom

5.4.1 Het christelijke existentialisme van Marcel

Gabriël Marcel

- 20ste eeuw
- Christelijke inspiratie en neosocratische
- Tegenstelling tussen wat we hebben of bezitten (zaken, gedachten, gevoelens) en datgene wat we zijn (ons wezen)
 - *Etre et avoir*
 - De moderne mens leeft in een verwarde en verwarrende situatie, waarin datgene wat we (willen) hebben, ons tot slaven maakt en ons leven steeds meer gaat bepalen
- Onderscheid tussen het probleem (iets wat buiten mij staat en dat ik kan onderzoeken; verstand) en het mysterie (iets waarin ik zelf met mijn hele wezen betrokken ben; verwondering)
 - Probleem: bv. economisch / wiskundig probleem
 - Mysterie: bv. is er water op Mars?
 - Vraag naar inzicht en zinzicht
 - De mens kan in zijn denken verder gaan dan het onderzoek van de problemen (met de rede) en kan zich opstellen voor het mysterie omdat hij leert inzien dat het zijn een mysterie is. Door zo onze existentie, ons bestaan bewust en doorvoeld te beleven, komen we tot dat zijn dat op zich tragisch is en dat we slechts kunnen verdragen door ons te richten op de gemeenschap met God en de anderen.

5.4.2 De joodse existentiële filosofie van Buber en Levinas

Martin Buber

- 19de - 20ste eeuw
- Groeide op in de tradities van het chassidisme en zionisme
 - Chassidisme = terugkeer naar de strenge joodse leer
 - Zionisme = joodse natie heeft recht op een eigen onschendbaar grondgebied en een eigen staat
- Eerste uitgever van chassidische verhalen
- Interesse voor christelijke mystiek en wijsheid van Chinese denkers
- *Ich und Du*
 - Één van de belangrijkste filosofische boeken van de 20ste eeuw
 - De mens staat op twee manieren in de wereld: ich-du en ich-es
 - Ich-du
 - = het menselijke bestaan dat wezenlijk een relatie is tussen een ik en een jij
 - ‘du’ slaat zowel op de andere mensen als op God
 - Om onszelf te worden moeten we die relatie tot de anderen, tot God en de natuur ontwikkelen. Door die betrekking tot een ‘jij’ worden we pas echt ‘ik’.
 - Ich-es
 - = ervaring van de dingen rond ons
 - In ons dagelijks leven lopen de twee momenten (relatie en ervaring) door elkaar en gebeurt het vaak dat we ook onze medemensen als dingen ervaren, ipv met hen in relatie te treden (verschuiving van du naar es)
 - Om de zuivere relatie terug te vinden, moeten we gaan kijken naar de spontane reacties van kinderen, jonge mensen en zogenaamde ‘primitieve’ culturen
 - De hoogste relatie is het gesprek met God, het eeuwige ‘du’. Maar tot dit gesprek met God komen we pas als we in ons dagelijks leven met de anderen opnieuw de dialoog leren ontwikkelen
 - Door deze onophoudelijke dialoog van mens tot mens, zullen we een nieuwe maatschappij scheppen
 - Komen tot het socialisme (niet via klassenmaatschappij zoals Marx), maar via de utopie
 - Utopie = het concrete, nog niet gerealiseerde
 - ⇔ Plato: onmogelijk ideaalbeeld van een gemeenschap

Emmanuel Levinas

- 20ste eeuw
- Fenomenologische methode
- Ons bestaan als een opdracht (taak) en een oproep
- Kern van de werkelijkheid = de ervaring van of het openstaan voor de Ander
- We kunnen van begrijpen en zelfontplooiing overgaan tot verantwoordelijkheid voor de anderen (ethiek als ‘la mise en question de ma spontanéité par la présence d’Autrui’). Als we dat niet doen, zullen we nooit helemaal mens worden
- De aandacht voor het inzicht in werkelijkheid leidt ons naar het belang van het juiste uitzicht op ons verantwoordelijk handelen

5.5 Ernst Bloch

5.5.1 Levensloop

Ernst Bloch

- 19de – 20ste eeuw
- Fenomenologisch onderzoek
- Joodse en christelijke traditie
- Marxisme (socialistische arbeidersbeweging)

5.5.2 Blochs methode: 'sporen zoeken' (I)

Bloch haalt dingen en gewoonten aan die we ten onrechte als vanzelfsprekend ervaren. Overal zoekt hij 'de sporen' van een diepere werkelijkheid achter de oppervlakkige schijn van het alledaagse. Deze sporen wijzen op de ontvreemde (gealiënerde) situatie van mens en maatschappij. Dat merken we het best aan dagdromen en wensen die boven onze alledaagse werkelijkheid uitgaan en die ons in contact brengen met de 'utopie'.

5.5.3 Utopie

Bloch onderscheidt 'abstracte' en 'concrete' utopieën

- Abstracte utopieën = wereldvreemde, vrijblijvende fantasieën die ons helpen uit onze dagelijkse werkelijkheid te ontsnappen (bv. entertainment)
- Concrete utopieën = wensdromen die wel bereikt kunnen worden en die daarom de ontwikkeling van individu en maatschappij mogelijk gemaakt hebben en nog mogelijk maken
 - *Das Prinzip Hoffnung* (= het principe hoop)
 - Encyclopedie van alle concrete utopieën van onze westerse samenleving
 - Beeld van de mens: de mens kan niet tevreden zijn zolang er geen voldoende vrijheid en gelijkheid van kansen bestaat
 - Diepste kracht van onze persoonlijke en sociale geschiedenis is de hoop

5.5.4 Hoop

Hoop = *docta spes*, een bewuste, intelligente hoop die ver van naïef is.

- Militant optimisme = het is alleen maar gerechtvaardigd als we tegelijkertijd proberen iets aan onze toestand te doen (militant = strijdlustig)
- Iemand die zich in een ondraaglijke situatie bevindt en alleen maar 'hoopt' dat het voor hem of zijn kinderen ooit wel eens beter zal worden, hoopt niet echt
- Er komt geen Messias of Verlosser die ons van buitenaf zal komen bevrijden

Voor Bloch bestaan er twee soorten van godsdienst:

- Traditionele godsdienst, de die menselijke ellende verzacht (Marx: opium van het volk), maar die de machtsstructuren niet aantast en ons vertroost met het vooruitzicht op een hiernamaals waar alles anders en beter zal zijn
 - Bloch verwerpt dit als reactionair
- Godsdienst die de menselijke bevrijding tot haar opgave maakt en daadwerkelijk voor de verbetering van het materiële en het geestelijke menselijke lot strijdt

“Alleen een atheïst kan een goed christen zijn, alleen een christen kan een goed atheïst zijn”

- Jezus was voor Bloch een atheïst, omdat hij de mens in het centrum van zijn boodschap plaatste
- Echte christenen zijn de enige die zich van een vals godsbeeld kunnen vrijmaken

⇒ Het echte socialisme is in wezen diepchristelijk

5.5.5 De menselijke vrijheid (U)

Alle menselijke vrijheden zijn op de macht veroverd (er bestaan geen aangeboren rechten, alle rechten zijn veroverd of moeten nog veroverd worden). En alleen als we die individuele en sociale vrijheid tot onze levensopgave maken, zullen we zelf vrij worden. Om dat te kunnen doen, moeten we ons ervan bewust worden dat:

- We kunnen de vrijheid niet alleen bereiken (noodzaak sociaal en politiek engagement)
- We staan aan het (voorlopige) einde van een traditie die zo oud is als de mensheid (belang van de traditie van de opstand, emancipatie en bevrijding)

Het is onze menselijke plicht geen enkel onrecht in ons leven of in dat van onze medemens te dulden (solidariteit) en tegelijkertijd, onze eigen mogelijkheden zoveel mogelijk te ontwikkelen. Er is geen zekerheid dat we die vrijheid zullen bereiken, maar zolang we er iets aan kunnen doen, hebben we het recht niet die strijd op te geven.